

Projectteam Afsluitdijk
Rijkswaterstaat Dienst IJsselmeergebied
Postbus 600
8200 AP LELYSTAD

Harlingen, 27 februari 2009
Betreft: Reactie visies Afsluitdijk

Kenmerk: AW/09014

Geacht projectteam Afsluitdijk,

Met veel plezier geven de Waddenvereniging, de Stichting Verantwoord Beheer IJsselmeer en Vereniging Natuurmonumenten in dit schrijven hun reactie op hoofdlijnen t.a.v. de vier visies Afsluitdijk en de variant "2100-Robuust".

Wij stellen het zeer op prijs in de gelegenheid te zijn gesteld zo intensief betrokken te zijn bij het proces van de marktverkenning Afsluitdijk. Het doet ons dan ook veel plezier dat veel van onze ideeën terug te vinden zijn in de voorliggende vier visies.

Wij zijn het traject ingegaan met een set uitgangspunten en randvoorwaarden voor de nieuwe inrichting van de Afsluitdijk. Deze hanteren we ook nu bij de beoordeling van de visies. Onze ideeën voor een herinrichting van de Afsluitdijk komen voort uit de visie dat het hele waddegebied – van Noordzeekustzone, via eilanden, intergetijdengebied, achterland en gesloten zeearmen, zoals IJsselmeer – beschouwd moet worden als één brede kustverdedigingzone. Het gebied is gevormd door de zee en sedimentverplaatsingen, waarbij een beperkte mate van zeespiegelrijzing en de instroom van zoet rivierwater van cruciaal belang waren. Om het gebied bij de voorspelde klimaatverandering in stand te houden, is het van belang over de volle breedte de belangrijkste landschapsvormende processen te stimuleren. Kortom, de Waddenzee als natuurlijke klimaatbuffer. Maar dan wel een robuuste en veerkrachtige Waddenzee.

Voor aanpassing van de Afsluitdijk hebben we, vanuit onze doelstellingen en vanuit onze klimaatbuffer aanpak, de volgende uitgangspunten en randvoorwaarden geformuleerd, in aanvulling op de veiligheidsdoelstelling:

1. Ontwerp levert substantiële bijdrage aan versterking van robuustere ecosystemen Waddenzee en IJsselmeer, door het creëren van karakteristieke habitats, met bijbehorende soorten en door het verbinden van beide ecosystemen.
2. Ontwerp staat een (mogelijk meer open) lange termijn oplossing niet in de weg.
3. Ontwerp levert substantiële bijdrage aan een flexibele opvang van klimaatveranderingen, zoals zeespiegelrijzing, stormen, hoge zoet water afvoeren; sedimenttransport is daarbij van belang.
4. Ontwerp kiest voor landschapsvormende processen i.p.v. harde oplossingen: 'building with nature' principe.
5. In het ontwerp zijn andere functies mogelijk en ingepast: duurzame energie-opwekking, recreatieve mogelijkheden en kweek van mosselzaad of zilte groenten.
6. Ontwerp tast het weidse landschap van IJsselmeer en Waddenzee niet aan en vernietigt of verstoort geen beschermde habitats en soorten.

In de bijlage vindt u een specificatie per visie. Op basis van de toetsing van alle ontwerpen aan deze criteria komen we tot de volgende conclusies en aanbevelingen.

1. In alle ontwerpen is sprake van verbetering van beide ecosystemen door flinke zoet-zout overgangen, zonder dat daarmee sprake is van zoutoverlast in het IJsselmeer. Het is derhalve zeer wenselijk dat nu het principebesluit valt voor een *grootschalige zoet-zout overgang* aan de zijde van het IJsselmeer.
2. In de meeste ontwerpen wordt het *building with nature* concept toegepast, waarbij de beste mogelijkheden zich voordoen aan de Waddenzeezijde. Wij dringen erop aan dat dit principe uitgangspunt vormt voor de toekomstige aanpak.
3. In bijna alle gevallen is sediment noodzakelijk voor de aanpassing van de dijk. Wij stellen voor dat op korte termijn wordt begonnen met een proef of onderzoek naar ecologisch verantwoorde *zandwinning* in het IJsselmeer.
4. Het blijkt dat met een overslagbestendige dijk aan de veiligheidscriteria kan worden voldaan. Wij achten het dan ook zeer wenselijk dat nu een principe keuze wordt gemaakt voor een *overslagbestendige dijk*.
5. Uit alle ontwerpen wordt duidelijk dat er mogelijkheden voor duurzame energieopwekking langs de Afsluitdijk zijn, maar dat ze merendeels nog niet direct toepasbaar zijn. Daarom is het wenselijk dat het *proeftuinconcept voor alternatieve energie* wordt meegenomen in de besluitvorming.
6. In de ontwerpen is helaas geen aandacht voor *sedimenttransporten* en de mogelijkheid van 'meegroeien' (van Waddenzee en IJsselmeer) met de zeespiegelrijzing. Wij zijn van mening dat het zeer zinvol zou zijn hierover meer kennis te ontwikkelen, bijvoorbeeld in relatie met zandsuppleties en zandmotoren aan de Hollandse kust. Bovendien is het in dit perspectief van belang dat een meer 'open' constructie in de toekomst mogelijk blijft. Wij pleiten daarom voor een *no-regret aanpak*.

Wij hopen u met deze reactie van dienst te zijn geweest.

Hoogachtend

Mevr. Drs. A. Woudstra
Waddenvereniging, mede namens de Stichting Verantwoord Beheer IJsselmeer en
Vereniging Natuurmonumenten

Bijlage bij reactie Waddenvereniging, Stichting VBIJ, Natuurmonumenten

Afsluitdijk 21ste eeuw – Arcadis c.s.

- Wat spreekt aan
 - Overslagdijk; met achterliggende getijdenkom.
 - De fasering met toekomstperspectieven; een prima no-regret oplossing.
 - De Watermachine; een prima oplossing voor herstel van de estuariene dynamiek, voor de meer geleidelijke zoetwater afvoer naar de Waddenzee, voor meekoppeling andere functies. Bovendien zeer belangrijk om ervaring en kennis mee op te doen. Levert substantiële bijdrage aan beide ecosystemen, tast weinig of geen habitats aan.
 - Mogelijkheden uitwisseling vissen.
 - Winning sediment in diepe putten in IJsselmeer.
 - Duurzame energieproductie middels innovatieve zonnecellen, Blue energy met de RED-technologie en de getijdenenergie via de pompen.
 - Naviduct bij Kornwerderzand en geen (hoge) brug; ook geen brug bij Den Oever.
 - Mogelijkheid van beleving; luwte-route voor kleine recreatievaart.
 - Overzicht van stakeholders en effecten.

- Wat zijn punten van kritiek
 - Weinig building with nature: de watermachine moet kunstmatig in stand worden gehouden; het bekken kent wel natuurlijke vormen, maar het is de vraag of en hoe die zichzelf in stand houden of ontwikkelen. Er is geen natuurlijke sedimentverplaatsing: alles moet machinaal gebeuren, ook uitbreidingen in de toekomst.
 - Windturbines in de Wieringermeer.
 - Bio-offshore ontbreekt? Een klein deel inrichten voor mosselkweek zou mogelijk zijn.

- Wat zijn aandachtspunten voor nadere onderbouwing
 - Landschappelijke uitwerking: wat wordt het beeld vanaf de rijweg?
 - Mosselzaadkweek.

- Aandachtspunten voor het vervolg
 - Kan het building with nature principe worden toegepast aan IJsselmeerszijde?
 - Is de Watermachine een serieus alternatief voor de aanleg van een Extra Spui?

Waddenwerken – DHV c.s.

- Wat spreekt aan
 - Bouwen met de natuur; benutten van natuurlijke processen aan Waddenzeezijde.
 - Inrichting als overslagdijk.
 - Zoet-zout overgang IJsselmeerzijde bij Makkum en minder grote zoetwater schokken; bovendien mogelijkheden uitwisseling vissen en herstel zeegras.
 - Sedimentwinning IJsselmeer op slimme, ecologisch verantwoorde manier.
 - Uitbreiding kwelders (en daarmee hoogwatervluchtplaatsen) in westelijke Waddenzee.
 - Accenten op de dijk, waaronder klimaatcentrum Kornwerderzand.
 - Ambitie Afsluitdijk energieneutraal.

- Wat zijn punten van kritiek
 - Grote formaat van kweldergebied, zanddijk en luwtebank.
 - Grootschalige zoet-zoutovergang aan Waddenzeezijde.
 - Geen rekening gehouden met aanwezigheid mosselzaad langs (deel) noordzijde Afsluitdijk.
 - Afzichtelijk hoge bruggen
 - Windenergie in omgeving Afsluitdijk nog niet geheel uitgesloten.

- Wat zijn aandachtspunten voor nadere onderbouwing
 - Gaan de luwtebank, de slibmotor en de geleiding van spuiwater wel werken?
 - Kan het klimaatcentrum ook aan IJsselmeerzijde?
 - Realiteitsgehalte energieneutrale dijk.
 - Fietspad kweldernok over hele lengte: graag rekening houden met hotspots vogels (hoogwatervluchtplaatsen, (kolonie)broeders).

- Aandachtspunten voor het vervolg
 - Kan het niet beperkter aan de noordzijde, in afwisseling met grote getijdenkom aan zuidzijde?
 - Morfologische reactie in getijdenbekken.

Monument in balans – Oranjewoud c.s.

- Wat spreekt aan
 - Duurzame impuls voor de 'halters': economisch, ecologisch, leefbaarheid; opstelling integrale Structuurvisie.
 - Twee naviducten.
 - Brakke zone IJsselmeer en vispassage bij Kornwerderzand.
 - Eiland van innovatie met proefopstellingen duurzame energie.
 - Windturbines niet bij de dijk zelf.
 - Het betreft een no-regret aanpak.

- Wat zijn punten van kritiek
 - Het building with nature principe wordt niet gevolgd; geen overslagdijk.
 - De dijk als symbool van 'de strijd tegen het water' is verouderd; het gaat in deze tijd om een voorbeeld te stellen van 'strijd met het water'.
 - Bij de extra spui in de knik komen nog steeds grote hoeveelheden zoet water in een keer in de Waddenzee.
 - Duurzaamheidscentrum bij Breezanddijk betekent een toestroom van mensen (over land en over water) naar 'het centrum' van het gebied; dit is in strijd met de zonering van bezoekers en verstoring, landschappelijk moeilijk inpasbaar en sociaal-economisch niet logisch.
 - Windturbines in de Wieringermeer.
 - (Te) weinig aandacht voor natuurontwikkeling in de halters.

- Wat zijn aandachtspunten voor nadere onderbouwing
 - Is de plaatsing van de schutsluis in de knik niet te ver van Makkum en Harlingen voor de recreatievaart?
 - Hoe kun je borgen dat landschap, cultuurhistorie en duurzame visserij leidend zijn bij de planontwikkeling op Wieringen.
 - Landschappelijke uitwerking van het 'stormschild'.
 - Gaat deze aanpak in werkelijkheid 'de dijk op de kaart' zetten? Is er onderzocht of dit kan uitgroeien tot een 'wereldlandschap'?

- Aandachtspunten voor het vervolg
 - Ontwikkeling van een brak gebied in de Waddenzee tussen Kornwerderzand en Harlingen en een zoet water uitstroom vanuit het binnenland via de Marneslenk is interessant, maar praktisch niet zomaar uitvoerbaar. Nadere uitwerking is gewenst.
 - Hoe realistisch is het (op zich positieve) idee van herstel van oude meren en de vaarverbindingen?

Natuurlijk Afsluitdijk – Haskoning c.s.

- Wat spreekt aan
 - Fasering en ruimte laten voor adaptatie aan (klimaat)ontwikkelingen.
 - Twee naviducten.
 - Brakwatermeer en open (afsluitbaar) verbinding Waddenzee.
 - Aandacht voor duurzame energie en snelle openbaar vervoer verbinding.
 - Proefopstelling Blue energy in huidige vluchthaven.

- Wat zijn punten van kritiek
 - Zeer technisch plan; hoge, rechte dijken langs het valmeer; geen building with nature.
 - Valmeer op deze 'afgelegen', niet-logische plek.
 - Geen overslagdijk maar juist verbreed en verzaamd dijklichaam.
 - Winning van sediment niet op ecologisch verantwoorde wijze uit IJsselmeer.
 - Bijdragen aan natuur pas op langere termijn: brakwatermeer pas na 2015; echte natuurdijk pas na 2025.
 - Extra spui in de knik levert (in de eerste fase) levert grote hoeveelheden zoet water.
 - Koppeling verblijfsrecreatie aan zgn. natuurlijk (oostelijk deel); krijgt pretparkachtige trekjes, zeker in de 3de fase.
 - Duurzaamheidscentrum op een eiland bij Breezanddijk betekent een toestroom van mensen (over land en over water) naar 'het centrum' van het gebied; dit is in strijd met de zonering van bezoekers en verstoring, landschappelijk moeilijk inpasbaar en sociaal-economisch niet logisch.
 - Windenergie in en langs brakwatermeer, bijvoorbeeld met vliegers.

- Wat zijn aandachtspunten voor nadere onderbouwing
 - Natuuropbrengst westelijk deel Natuurdijk.
 - Natuuropbrengst brakwatermeer.

- Aandachtspunten voor het vervolg
 - Nut en noodzaak valmeer nader onderzoeken.

2100-Robuust – Projectteam

- Wat spreekt aan:
 - Fietspad op de buitenberm.
 - Vispassage of kleine zoet-zoutovergang in oude spuicomplex Kornwerderzand.

- Wat zijn punten van kritiek
 - Verhoging en flinke verbreding dijk; wel overslagdijk, maar 'nooit' verlag.
 - Het ontwerp levert zeer beperkte bijdrage aan verbetering ecosystemen aan weerszijde.
 - Door de hoge investeringen in dijk en kunstwerken is aanpassing op basis van nieuwe inzichten niet realistisch.
 - Geen flexibiliteit t.a.v. klimaatverandering; grote investering op voorhand.
 - Geen gebruik van natuurlijke processen: building with nature.
 - Geen mogelijkheden voor andere functies: duurzame energie, mosselzaadkweek, recreatie (beperkt).

- Wat zijn aandachtspunten voor nadere onderbouwing
 - Is een vispassage of kleine zoet-zoutovergang niet mogelijk bij Den Oever?
 - Kan er niet gewerkt worden met naviducten?

- Aandachtspunten voor het vervolg